

12. PIELIKUMS

Ārvalstu prakses piemēri

METODISKAIS MATERIĀLS SOCIĀLAJAM DARBAM
kopienā

2023. gads

12. pielikums. Ārvalstu prakses piemēri

Lai iepazītos ar sociālā darba kopienā praktisko un reālo darbību valstīs, kur šī pieeja jau darbojas, izprastu sociālā darba kopienā iespējas, tās dažādās formas un veidus, 11 projektā iesaistītie sociālie darbinieki no septiņām Latvijas pašvaldībām un eksperti izzināja prakses Austrijā un Slovēnijā. Četru dienu praksē no 2023. gada 6. februāra līdz 2023. gada 10. februārim notika 11 tikšanās ar vairāk nekā 20 dažādu publisko organizāciju, institūciju, pētniecības iestāžu un nevalstisko organizāciju pārstāvjiem, iepazīstot sociālā darba kopienā aspektus Grācā (Austrijā), Kidričevā, Komendā, Knežakā un Nova Goricā (Slovēnijā).

□ PROFESIONĀLS SOCIĀLAIS DARBS KOPIENĀ. Iedzīvotāju iesaiste sociālā pakalpojuma sniegšanā. *Winzi Dorf* kopiena Grācā, Austrijā.

Organizācija *Winzi Werke* ir dibināta pirms 33 gadiem un tā atrodas 153 valstīs. Darbu primāri nodrošina brīvprātīgie – Austrijā ap 900 ikdienas brīvprātīgie kopumā 160 *Winzi* kopienās, kur katrā kopienā ir arī viens algots koordinators. *Winzi Dorf* iestādē Grācā ir divi vadītāji un trīs atbalsta darbinieki, kas saņem atalgojumu. Pirmā kopiena dibināta 19. gadsimtā ar mērķi palīdzēt nabadzīgiem cilvēkiem, primāri bezpajumtniekiem, atvieglojot viņu dzīvi un atgriežot viņus sabiedrībā. Galvenais organizācijas mērķis ir likvidēt to, ka cilvēkiem nav kur dzīvot. Austrijā organizācija kopumā nodrošina pajumti 460 cilvēkiem un 270 cilvēkus apgādā ar pārtiku, tiek veidoti sociālie tirgi un veikali, kur var nopirkt lētu pārtiku un preces. Tas kā ziedojums tiek dots no citiem veikaliem, tirgojot pat par 30% no tās preču vērtības, kas ir veikalos. Organizācijai ir autobuss, kas vakaros brauc, lai izdalītu tēju un ēdienu.

Organizācija darbā cenšas iespējami samazināt birokrātisko slogu, uzstādot zemu nosacījumu sliekšni, lai personas saņemtu atbalstu. Piemēram, ja naktī piekļauvē pie durvīm, tad bez dokumentu uzrādīšanas vai intervijas var pārnakšņot, arī saņemt palīdzību veikalos.

Winzi Dorf darbā svarīgs ir arī publicitātes darbs, lai varētu sasniegt tos, kas viņus atbalsta, ziedo naudu, un piesaistītu brīvprātīgos vecumā no 18 gadiem, kuri tiek meklēti caur avīzēm, radio un sociālajiem medijiem. Organizācijai ir arī sava avīze, kas iznāk reizi piecos gados. Patversmēs ir noteikts laiks, kurā strādā algotie darbinieki, pārējā laikā – vakaros, naktīs, brīvdienās – darbojas brīvprātīgie, kuriem netiek prasīta nekāda izglītība un priekšzināšanas, bet tiek piedāvāti dažādi kursi. Brīvprātīgie savā starpā ir kā komanda, svin dažādus svētkus un piedalās citās aktivitātēs kopā, kā arī viņiem ir iespēja saņemt supervīzijas. Viens no galvenajiem brīvprātīgo uzdevumiem ir vienkārši būt patversmēs un uzklaust, nedodot uzdevumu sarakstu, piemēram, uzkopt telpas u.tml. Darbs ar brīvprātīgajiem ir pamatdarbs tiem, kas organizācijā saņem algu – jāiepazīst brīvprātīgie, jāapmāca, jāveido plāni; ja nav darbā kāds brīvprātīgais, tad ir jānodrošina, ka nāk kāds cits.

Organizācijai 70% finansējuma ir no privātā sektora, 30% ir publiskais finansējums sadarbībā ar pašvaldību, ik gadu rakstot finansējuma pieteikumu par personāla izmaksu, ēdināšanas, telefona un citu izdevumu segšanu. Vienlaikus organizācijai pieder arī savi īpašumi, un tā gūst peļņu izīrējot.

Winzi Dorf ir ilglaicīga pajumte vīriešiem, pārsvarā vecumā virs 40 gadiem, ar atkarības problēmām, kuri savu stāvokli vairs neuzlabos. Tiek sniegta iespēja mitināties visu atlikušo dzīvi, bet ir vietas ar īslaicīgas nakšņošanas iespējām un iespēju saņemt sociālā darbinieka palīdzību. Īstermiņa patversme maksā vienu eiro par nakti, ilgtermiņa patversme – 15% no saviem ienākumiem, piemēram, sociālajiem pabalstiem. Ilgtermiņa patversme ir pirmā iestāde, kas atļāva lietot alkoholu, vienlaikus klienti nedrīkst apdraudēt citus, bet drīkst šeit būt iedzēruši un lietojuši citas substances, kā arī drīkst lietot vieglo alkoholu. Katrā no šīm *Winzi* iestādēm ir iekšējās kārtības noteikumi, kas jāievēro. Klientu dzīvesvieta un izcelsme nav būtiska, bet ir nepieciešama sociālā apdrošināšana. Svarīgi ir tas, ka klienti dzīvo tādu dzīvi, kādu viņi paši grib, neviens viņiem neuzstāda noteikumus. Ja vēlas ārstēties, tad iedod kontaktus un sniedz atbalstu, ja nē, tad viņi var palikt dzīvot te. Klienti saņem savu atslēgu, cenšas nodrošināt patstāvīgu dzīvi. Ilglaicīgie *Winzi Dorf* klienti ir oficiāli deklarēti šajā vietā, viņiem nav īres līgumu, paraksta tikai iekšējās kārtības noteikumus.

Nakšņošana tiek nodrošināta konteineros. Grācā ir 32 konteineri, katrā no tiem ir divas vietas, nodalītas ar sienu, katram ir sava ieeja. Katram savā "istabiņā" ir gulta, skapis, galds, radiators. Centrā ir arī kopējās telpas ēdināšanai un atsevišķi sanitārie konteineri kopīgai lietošanai dušām un tualetēm. Par nelielu samaksu klienti var mazgāt sanitāros konteinerus, kaut ko salabot, izmazgāt drēbes utt.

Grācas ilgtermiņa patversme ir nodibināta pirms 31 gada. Sākumā kopiena bijusi skeptiska par

ilgtermiņa patversmi, bet, tai uzsākot darbu, vietējo iedzīvotāju attieksme kļuva pozitīva, šobrīd viņi nes arī ziedojumus. Iestādes brīvprātīgie pavada klientus uz dažādām iestādēm, pieņem atnestos ziedojumus, izdala medikamentus un veic citus darbus. Ik nedēļu ir pieejams ģimenes ārsts.

□ PROFESIONĀLS SOCIĀLAIS DARBS KOPIENĀ. Organizācija “Caritas” Grācā, Austrijā.

Grācas-Seckau diecēzes “Caritas” (latīņu valodā ‘labdarība’) ir Štīrijas katoļu baznīcas sociālās palīdzības organizācija, kas dibināta 1924. gadā. Šajā organizācijā ir vairāk nekā 2100 darbinieku un vairāk nekā 1600 brīvprātīgo, un tā ir viena no lielākajām palīdzības organizācijām Štīrijā. “Caritas” darbības princips ir vērsts uz atbalstu pašpalīdzībai: “Mēs strādājam kopā ar cilvēkiem, lai veidotu viņu tagadni un nākotni.” Organizācija sniedz dažāda veida palīdzību bezpajumtniekiem – tam ir paredzētas telpas un izstrādātas atbalsta programmas. Organizācijas darbības principi ir palīdzēšana, stabilizēšana un iespējošana.

Caritas Der Diözese Graz-Seckau - Arche ir patversme vīriešiem vecumā no 18 gadiem, tajā gadā pārnākšo 13 līdz 14 tūkstoši personu. Patversmē ir 45 vietas, no kurām 14 ir ilglaicīgas izmitināšanas vietas ar uzturēšanās ilgumu līdz vienam gadam, telpas ar 40 vietām, kas paredzētas tikai ziemas periodam, kā arī 5 dzīvokļi, kas ir paredzēti ģimenēm. Pēdējo gadu laikā ir novērots, ka patversmi un tās pakalpojumus izmanto vairāk gados jauni un gados vecāki cilvēki. Tas liecina, ka vidējā vecuma personas vieglāk pārvar ekonomiskās krīzes. Netālu ir pieejama patversme sievietēm un sievietēm ar bērniem, kuru gada laikā izmanto 11 līdz 12 tūkstoši personu. Personām ar atkarības un mentāla rakstura problēmām ir atsevišķa izmitināšanas vieta un programma – *Ressidorf*. Grācā kopumā ir pieejami 150 sociālie dzīvokļi.

Katrā limenī tiek piedāvāts individuāls atbalsts, kas pielāgots katra cilvēka vajadzībām. Personai tiek dota iespēja pārnākšot, un vienlaicīgi tiek izstrādāts plāns, kā palīdzēt atrast dzīvokli, darbu un saņemt cita veida atbalstu. Grācas patversme piedāvā divu veidu iespējas – pirmā ir paredzēta pārnākšošānai krīzes periodā līdz 30 dienām, piesakoties patversmē katru dienu no jauna. Vidēji cilvēki paliek līdz 30 dienām, kuru laikā tiek izstrādāts darbības plāns personas situācijas uzlabošanai. Biežākās problēmas ir atkarības, darba zaudējums un vardarbība ģimenē. “Caritas” mērķis ir nodrošināt visiem iespēju saņemt palīdzību, pašiem līdzdarbojoties. Ja mērķis nav sasniegts un persona pēc 30 dienām nav spējīga patstāvīgi uzsākt dzīvi, tad kā ieguvums tiek uzskatīts laiks, kuru klients ir pavadījis mierā un drošībā patversmē, piedaloties ar savu līdzmaksājumu divi eiro dienā, sekmējot līdzatbildību savas situācijas risināšanā. Personas, kas ir ceļā uz stabilu un patstāvīgu dzīvi, var izmantot iespēju uzturēties organizācijas dzīvokļos līdz vienam gadam, nodrošinot līdzmaksājumu 200 eiro mēnesī. Šajā laikā ar personu strādā viens sociālais darbinieks, ar kuru persona sadarbojas un risina aktuālos jautājumus.

Grācas “Caritas” centrā ir 50 darbinieki un 70 brīvprātīgie. Noteicošie faktori, kas nosaka veiksmīgu sadarbību starp “Caritas” darbiniekiem un vadītājiem, ir novērtējums, atvērtība, personiskā atbildība, personības attīstības veicināšana un kopīgu risinājumu meklēšana. Kopējais organizācijas budžets, lai varētu nodrošināt darbību, ir aptuveni 4 miljoni eiro – puse no valsts un publiskā sektora, ceturtdaļa ir pašu personu līdzmaksājums, atlikusi ceturtdaļa – sabiedrības ziedojumi. Piemēram, telpu remontu nodrošina firmas, kas vēlas ziedot materiālā veidā. Organizācija veiksmīgi sadarbojas ar *Winzi Dorf village* (kopienu) un pārējām šāda veida iestādēm.

□ SOCIĀLAIS DARBS KOPIENĀS. Pašvaldības un NVO sadarbība – apkaimju darbs. Kopienas centrs Grācā, Austrijā.

Sociālais darbs kopienās Austrijā tiek nošķirts no apkaimju darba. Apkaimju darbs ir konkrēts, strukturēts, administratīvs “cietais darbs”, bet sociālais darbs kopienā ir stratēģiska pašvaldības pieeja, lai atbalstītu iedzīvotājus ar sabiedriskā darba metodēm, kas palīdz risināt noteiktas kopdzīves problēmas. Sociālais darbs kopienās sākas ar to vietu izpēti, kur vienkopus pulcējas cilvēki, pastāvīgi vietas attīstot tā, lai vide būtu pievilcīgāka dzīvei un cilvēki paliktu tur dzīvot. Iesākumā sociālais darbs kopienā nebija strukturēts, tas izpaudās dažādās “stihiskās” aktivitātēs un iniciatīvās, piemēram, sporta, kultūras un citās jomās.

Apkaimju darbs tika uzsākts kā nacionālais valsts projekts – cik droši jūtas cilvēki savā dzīves telpā, jo viena no Grācas apkaimēm izcēlās ar daudzām problēmām. Jautājums tika skatīts valsts nacionālās drošības līmenī, kas palīdzēja iegūt politisko atbalstu, un cilvēku drošība bija noteicošais aspekts. Tika izveidota struktūra un piešķirtas darba vietas, izveidota darba grupa, kas sastāvēja no dažādu jomu speciālistiem, kuri apkopoja datus par drošību, mobilitāti, cilvēku kustību un citus, kā arī noskaidroja konkrētās vietas, vides lūzuma punktus. Darba grupa izveidoja apkaimju karti, saliekot kartē visus datus

un problemātiskos rajonus iekrāsojot sarkanā krāsā. Uz datu pamata balstītā karte deva iespēju komandai apkaimē darboties valsts limeni.

Apkaimju darba konceptā tiek izvirzīti galvenie mērķi un vīzija, kura tiek nodota lēmējvarai un politiski apspriesta. Mērķos tiek iekļauta veselība, nekustamā īpašuma pārvaldīšana un citi, izdalot trīs galvenos uzdevumus: (a) veidot darbu tā, lai notiktu tiklošanās, (b) aktivizēt iedzīvotājus un veicināt, lai tiktu rakstīti līdzdalības projekti, un (c) nodrošināt pakalpojumus tuvāk iedzīvotājiem.

Problemātiskākajās apkaimēs tiek veidoti kopienu centri, kur speciālisti tiek pietuvināti cilvēkiem. Nodrošināti apmēram 20 speciālisti – sociālais darbinieks, nodarbinātības speciālists, policijas darbinieks, skolotājs, psihologs, pedagogs un citi, nepieciešamības gadījumā pieaicinot vēl speciālistus. “Zaļo rajonu” apkaimēs, kur identificēts salīdzinoši maz sociālo problēmu, aktivisti paši piedāvā un organizē savas aktivitātes, jo spēj nodrošināt vajadzīgo un speciālistu komandas palīdzība nav nepieciešama, bet vajadzības gadījumā viņi var saņemt atbalstu arī no apkaimes pieredzes bagātākajiem darbiniekiem. Apkaimēs tiek veidota “Projektu kaste”, kur aktivisti savai apkaimē var pieteikt projektu un saņemt finansiālu atbalstu, iesniedzot kādu labu ideju apkaimes attīstīšanai.

Grācas centrā lielākoties dzīvo seniori, un apkaimes centra darbība veidota tā, lai senioriem to būtu izdevīgi apmeklēt – dienas vidū. Seniori aktīvi iesaistās dažādās aktivitātēs, satiekas, komunicē, jo Austrijā viena no lielākajām senioru problēmām ir vientulība. Ir centri, kur seniori piedāvā atbalstu skolēniem mācībās. Atsevišķos centros ir ģimenes ārsta prakses, cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem tiek pasniegtas mūzikas nodarbības, citviet ir pieejami sociālie darbinieki vai tiek aktīvi īstenotas sociālās iniciatīvas, nodrošinot darbinieku, kas raksta projektus sadarbībā ar attīstības departamenta darbiniekiem. Kopienu centros tiek organizētas dažādas galda spēles, lai piesaistītu jauniešus.

Iedzīvotāji tiek sasniegti caur e-pastiem, sociālajiem medijiem, presi; lielveikalos tiek atskaņota iknedēļas aktivitāšu programma, īpaši cenšoties iesaistīt jaunos iedzīvotājus. Par jaunajiem apkaimes iemītniekiem uzzina no sarunām ar kaimiņiem vai no oficiālā pilsētas fonda, kur var saņemt informāciju par jaunajiem Grācas iedzīvotājiem. Daudzās apkaimēs iedzīvotāji paši rīko tējas vai kafijas vakarus un iepazīstas ar jaunajiem kaimiņiem, tā iekļaujot tos kopējā apkaimes dzīvē; citviet darbinieki iet un paši uzrunā katru iedzīvotāju.

Apkaimju darbā nav obligāta sociālā darbinieka izglītība, jo sociālais darbinieks vairāk nodarbojas ar gadījuma vadīšanu. Piemēram, vienā no apkaimes centriem strādā pavāre, jo viņai vislabāk izdodas uzrunāt apkaimē dzīvojošos un tos uz klausīt. “Sarkanajās” apkaimēs, kur identificējamās komplicētas sociālās problēmas, centrus vada brīvprātīgie un tiek piešķirts fiksēts finansējums vismaz divu sociālo darbinieku algošanai. Pārējie ir apkaimju iniciatīvu centri, ko apsaimnieko NVO, jo spēj īstenot aktivitātes daudz aktīvāk un fleksiblāk nekā pašvaldība, tomēr tiek atzīts, ka ir grūtāk ietekmēt darba kvalitāti un finansējuma izlietojumu. Vienlaikus NVO apzinās, ka konkurence ir liela un kvalitāte ir būtisks faktors, lai biedrībai arī turpmāk uzticētu pakalpojumu nodrošināšanu. NVO izdod avīzes, lai politiķus informētu par savu darbu. Brīvprātīgo darbam tiek uzrunāti arī studenti, kuri apgūst sociālā darbinieka profesiju, un cilvēki labprāt atsaucas uz aicinājumiem piedalīties brīvprātīgo darbā. Brīvprātīgos apmāca citi brīvprātīgie, kuriem ir ilgāka pieredze.

“Sarkano rajonu” apkaimēm jāiesniedz strukturēts gada plāns, jo finansējums ir fiksēts. Iniciatīvu centriem jāreģistrē apmeklētāji un notikušās aktivitātes. Apkaimju programmu ietvaros darbojas arī citas programmas, piemēram, kas strādā ar apkaimju konfliktu risināšanu. Ja kādā apkaimē nav apkaimes centra, bet rodas konflikts, darbojas mobilais apkaimes centrs. Mobilais apkaimes centrs var strādāt apkaimē no diviem līdz četriem gadiem un risināt samilzušās problēmas. Daži piemēri apkaimju problēmām: spēļu laukumā sakaujas vecāki, jo nevar sadarboties un sarunāt, kad bērni spēlēs laukumā; nevar sadalīt laikus dzīvojamo māju pagrabtelpā pieejamai veļas mazgāšanai; viena māja naidojas ar otru un citas. Risinājumi parasti ietver konfliktējošo pušu sasaukšanu, moderāciju un mēģinājumu atrisināt problēmu; ja tas neizdodas – tiek piesaistīti speciālisti.

Apkaimēs, kurās nav centru, aktīvi darbojas konsultatīvās kafejnīcas – vietas, kur reizi mēnesī laikā līdz divām stundām iedzīvotāji var sanākt un pārrunāt savas problēmas. Kafejnīcās piedalās profesionāļi, un tās saņem finansējumu. Aicinājumi tiek publicēti arī sociālajos medijos, piemēram: “*Vienkārši aizbrauciet! Kafejnīcas! Vai jums nepieciešama informācija, padoms, atbalsts ģimenes vai apkārtnes jautājumos? Nezināt, kā saņemt sociālo palīdzību? Vai jums ir kādi jautājumi par taksometra subsīdiju vai senioru karti? Vai sociālo karti? Vai jums ir nepieciešams pārskats par piedāvājumiem bērniem ar invaliditāti, jauniešiem vai pieaugušajiem? Vai arī jums ir jautājumi par obligātajām apmācībām vai jauniešu apmācību? Vai jums ir jautājumi par aizbildnību un saziņas kārtību šķiršanās gadījumā, atteikšanos apmeklēt skolu vai jautājumi*

par izglītību? Nevarat samaksāt elektrības vai īres maksas? Vai jūtaties vientuļš un vēlaties uzzināt, kādi grupu piedāvājumi un aktivitātes ir pieejamas senioriem? Vai esat pamanījuši konfliktus savā apkārtnē vai paši esat iesaistīti konfliktā? Vēlaties kaut ko mainīt, vai esat gatavs kaut ko darīt? Piedāvājam padomus un informāciju par visām ar jaunatni saistītām tēmām jauniešiem vecumā no 14 līdz 21 gadam. Ar šiem un daudziem citiem jautājumiem esat ļoti gaidīti konsultatīvajā kafejnīcā!” (Mājaslapa: https://www.graz.at/cms/beitrag/10397045/7752042/Beratungsf%C3%A9uer_alle_Menschen.html)

Austrijā ir ļoti labi attīstīta brīvprātīgā darba kustība un pašvaldību uzticība NVO, kas ir liels atbalsts sociālajai jomai. Daudz tiek domāts un strādāts pie preventīvā darba, lai problēmas novērstu laikus.

□ SOCIĀLĀS TELPAS ORIENTĀCIJAS MODELIS. Grācā, Austrijā.

Mentore Ģertrūde Madera ir ieguvusi sociālā darbinieka izglītību, un viņas 40 gadus ilgā darba pieredze sociālajā darbā sniedz ieskatu sociālās telpas orientācijas modeli. Austrijā sākotnēji, kad nebija pieejamas organizācijas, tai skaitā nevalstiskās organizācijas, kas sniegtu sociālos pakalpojumus, to veica viens sociālais darbinieks konkrētajā teritorijā ar aptuveni 8 līdz 10 tūkstošiem iedzīvotājiem un visām mērķgrupām. Vienam sociālajam darbiniekam ar tik lielu iedzīvotāju skaitu bija ļoti sarežģīti pildīt darba pienākumus, tāpēc vēlāk pamazām sāka paplašināties sociālo darbinieku amatu vienības. Sociālais darbs sāka attīstīties administrēšanas, birokrātijas līmenī, nevis kontaktējoties ar mērķgrupu. Pirms tika uzsākta sociālās telpas orientācijas modeļa īstenošana, ar vienu ģimeni strādāja vairāki speciālisti. Varēja būt tā, ka ar vienu ģimeni strādā pat seši speciālisti. Bija redzams, ka nepieciešama jaunas sistēmas veidošana. Apmēram 2000. gadā sāka rasties doma par modeli, kurā būtu iespējams īstenot sociālo darbu ar ģimeni, esot ciešā kontaktā ar to. Tika meklēta labākā forma, kā nodrošināt sociālo darbu un risku mazināšanu mērķgrupām.

2005. gadā Grācā tika ieviests **sociālās telpas orientācijas modelis**, kura autors ir *Wolfgang Hinte*. 2010. gadā sociālās telpas orientācijas koncepts tika ieviests visā Štīrijas reģionā, un tikai sociālajā darbā ar ģimenēm. Koncepts ietver: (a) “gadījumu” vadišanu, (b) sociālās telpas orientācijas modeli, pēc kura strādā konkrēti Grācā.

Grācā un Austrijā kopumā darbojas vietējā organizācija *Kinder jugendamt*, kuras galvenais uzdevums ir noskaidrot riskus, kas apdraud bērnus un jauniešus. *Kinder jugendamt* nozīmē bērnu aizsardzību. Tā ir vienīgā institūcija, kura var konstatēt, vai ir apdraudētas bērna tiesības. Galvenā funkcija – iejaukšanās tad, kad ir konstatēts apdraudējums. Uzziņu avoti ir ziņojumi no skolām, bērnudārziem un citi.

2012. gadā tika izveidots koncepts – kā strādāt ar ģimeni, kā saņemt finansējumu; kvalitātes kritēriji darbam ar gadījumu un ar kopienu. Konceptija ietver divas metodes vienlaicīgi: sociālo darbu kopienā un darbu ar gadījumu.

Sociālais darbs tiek veikts trīs līmeņos:

1. darbs ar gadījumu jeb specifiskais gadījums;
2. darbs pāri gadījuma robežām;
3. gadījuma nespecifisks darbs (tuvāk kopienas darbam).

Sociālās telpas orientācijas modeli ir iespējams noskaidrot, kāpēc konkrētajā rajonā ir tik daudz sociālo gadījumu, saņemot ziņojumus no dažādiem informācijas avotiem par problēmām. Plašākā kontekstā tiek skatīts, kādi faktori ietekmē to, kāpēc ir tik daudz gadījumu. Ir jārūnā ar konkrētā rajona iedzīvotājiem par to, kā viņi dzīvo, kādas ir viņu intereses, kādi resursi ir pieejami. Nav jāaplūko tikai problēmas, bet gan dzīve kopumā. Piemēram, konkrētā rajonā dzīvo daudz jauno vecāku, kuri netiek galā ne ar saviem pienākumiem, ne ar dzīvi kopumā, bet turpat dzīvo arī daudz vecāku cilvēku, senioru, un šādā gadījumā seniori ir resursi. Tālāk ir jāpēta, kas tieši ir vajadzīgs, lai šie resursi viens otru atrod.

Tiek veikts **preventīvais sociālais darbs**. Klienta lietas netiek dalītas pēc sociālajiem gadījumiem, bet apkopoti dati par vienas teritorijas nepilngadīgo skaitu, pēc ienākumu līmeņa, un identifikatori tiek salikti pēc riska faktoriem.

Gadījumu vadišana. Sākotnēji tiek noskaidrotas ģimenes vajadzības, nepieciešamība pēc speciālistu piesaistes. Tālāk tiek veikts izvērtējums, kurš atspoguļo, kāda veida palīdzība ir nepieciešama, un tiek pieņemts lēmums, vai konkrētajā gadījumā ir apdraudētas bērnu tiesības. Lēmums tiek pieņemts, sadarbojoties vairākiem speciālistiem komandā. Sadarbībā ar ģimeni tiek izstrādāts atbalsta plāns, kurā ievērota ģimenes griba, vēlme, motivācija (ko pati ģimene izvirza par mērķi, ko vēlas sasniegt). Ir

svarīgi atrast mērķi atbalsta plānam, kurš sakrīt ar ģimenes izvirzīto mērķi. Plāna sagatavošana ir daļa no intervences. Notiek regulāras komandas profesionāļu tikšanās, kurās tiek sadalīti darba pienākumi, kurš ko darīs. Valda kopēja atbildība par to, ko dara. Uz sociālās telpas orientācijas modeli pāreja notika vairākus gadus, un darbinieki to apguva kopīgās apmācībās.

□ **AKTIVIZĒŠANA. Darbs ar ģimenēm, bērniem un jauniešiem. Bērnu un jauniešu centrs Grācas ziemeļaustrumos un Grācas Dienvidaustrumu bērnu un jauniešu atbalsta birojs, Austrijā.**

Grāca ir sadalīta četrās sociālajās telpās, katrā no šīm sociālajām telpām strādā komanda, kas sastāv no sociālā dienesta darbiniekiem un privātā pakalpojuma sniedzēja darbiniekiem. Grācā ir privātā partnerība, biedrība, kas nav sociālais dienests, un ir juridiska “lietussarga” organizācija, kurā apvienojas un sadarbojas trīs biedrības. Sociālais darbs sociālās telpas orientācijas modeli sastāv no trīs daļām: specifisks gadījums, pāri gadījuma robežām, gadījuma nespecifiskais darbs.

Atšķirība starp agrāk esošo tradicionālo modeli ar gadījumu vadišanu un tagad – sociālās telpas orientācijas modeli – ir tā, ka atbalsta plānošanā nepiedalījās nevalstiskais sektors. Šobrīd gadījuma atbalsta plāna izstrādē piedalās nevalstiskā organizācija, kura pārzina un attīsta pieejamos resursus klienta vidē. Pakalpojumu var saņemt bez vēršanās pēc palīdzības sociālajā dienestā, un nav nepieciešams atvērt gadījuma lietu. Šo atbalstu var saņemt ikviens bērns, un tas strādā arī preventīvi.

Pieredzes apmaiņas piemērs ir projekts – pakalpojums ar brīvprātīgo darbu, kas ietilpst sociālās telpas orientācijas modeļa trešajā daļā – gadījuma nespecifiskais darbs, un tas ir viens atsevišķs projekts Grācas ziemeļaustrumos. Darbs ar brīvprātīgajiem ir ļoti būtisks resurss, tāpēc iniciatīva brīvprātīgo piesaistei tieši mācību un brīvā laika atbalstam ir nozīmīga. Projekts piedāvā mācību atbalstu un brīvā laika pavadīšanas iespējas.

Finansējums tiek saņemts par to, ka tiek koordinēti brīvprātīgie, kas nodrošina atbalstu mācībās un brīvā laika nodarbēs pēc mācībām. Tas ir šo koordinatoru pamatdarbs. Grācā ir platforma, kur cilvēki var pieteikties brīvprātīgajam darbam. Biedrība pārrauga platformu, uzrunā cilvēkus, iet uz augstskolām, izdala reklāmas lapiņas, kā arī veic pirmās pārrunas ar brīvprātīgajiem – kādā jomā vēlas sniegt atbalstu: mācībās vai brīvajā laikā. Organizācija pārbauda brīvprātīgo iepriekšējo sodāmību, bet izvēlētajiem brīvprātīgajiem atrod atbilstošāko funkciju.

Atbalsts tiek sniegts bērniem tieši no šīs sociālās telpas; gadījumā, ja bērns ir no citas sociālās telpas, viņš tiek pārvirzīts pie pakalpojuma sniedzēja tajā sociālajā telpā, kur viņš dzīvo, tuvāk dzīvesvietai. Biedrības, kuras pārstāv katra savu sociālo telpu, savstarpēji sadarbojas un brīvprātīgos piesaista tajā sociālajā telpā, kurā pats brīvprātīgais vēlas. Biedrības darbinieki veic turpmāk aprakstītās funkcijas.

- Reizi mēnesī tiek ar brīvprātīgo un pārrunā, kā veicas darbs.
- Viens darbinieks koordinē sešus brīvprātīgos.
- Četras reizes gadā brīvprātīgajiem ir iespēja piedalīties grupu supervīzijās.
- Organizē kopējus svētkus brīvprātīgajiem, lai pateiktos par iesaistīšanos. Piesakās ļoti daudz strādājošo, kā arī pensijas vecuma cilvēki.
- Bērniem organizē pirmās palīdzības kursus.
- Organizē iekšējās tikšanās četru sociālo telpu koordinatoriem, lai pārrunātu, kādas ir problēmas; atšķirīgais, kopīgais un citi jautājumi.
- Divas reizes gadā organizē lielu pasākumu visu četru telpu brīvprātīgajiem par konkrētu tēmu. Piemēram, kādas ir iespējas ģimenēm ar bērniem, informē par pieejamiem resursiem katra vecuma bērniem.

Grācas Dienvidaustrumu centrā galvenais darbs ir veidot sadarbību ar dažādiem partneriem: kopienu un apkaimju centriem, policiju, skolām, bērnudārziem, patversmēm, nodarbinātības projektiem, lai saprastu, kādi ir resursi kopienā. Arī iesaistīties projektos, kas ir trešais nosauktais darba veids, vērsts uz darbu kopienā, – gadījuma nespecifiskais darbs. Dienvidaustrumu bērnu un jauniešu atbalsta biroja centrs īsteno dažādas iniciatīvas.

- Futbola projekts bērniem no septiņu gadu vecuma un jauniešiem, kuri nevar integrēties sporta skolās ar noteiktām treneru prasībām. Šajā projektā tiek sekmētas nodarbības bez prasībām. Runājoties ar šiem bērniem un jauniešiem, speciālisti daudz uzzina arī par viņu aktuālajām problēmām. Tiek piedāvātas aktivitātes visai ģimenei, jo daudzi vecāki neprot organizēt

aktivitātes ar bērniem.

- Kognitīvo spēju veicināšana bērniem, saņemot ieteikumus no skolām mazās motorikas attīstībai.
- Darbs ar jauniešiem un jauniešu centru izveide, kas uzņem dalībniekus no 12 gadu vecuma; dažās aktivitātēs uzņem arī no astoņiem gadiem – atkarībā no sociālās problēmas.
- Tiešsaistes konsultācijas, kas sākotnēji tika uzsāktas, lai iebraucējiem palīdzētu saprast, kā strādā atbalsta sistēma Austrijā, bet attālinātās konsultācijas mainīja mērķa grupu Covid-19 laikā. Pirms tam pārsvarā konsultācijas saņēma sievietes, bet tad sāka iesaistīties arī vīrieši (bērnu tēvi).
- Konsultāciju kafejnīcas, kas tika izveidotas Covid-19 pandēmijas laikā, aicinot sešus līdz septiņus jomu ekspertus, NVO, iestāžu un institūciju pārstāvjus un nodrošinot konsultācijas gan individuāli, gan grupās. Pēc nepieciešamības ir iespēja saņemt arī praktisko un materiālo palīdzību, piemēram, uzrakstīt iesniegumu, saņemt vienreizējo palīdzību krīzes situācijā (naudas izteiksmē (izmaksā NVO) vai ziedotas mantas), kā arī saņemt sociālā darbinieka konsultācijas. Sākotnēji konsultācijas notika vienu reizi mēnesī, bet tagad tiek piedāvātas divas reizes mēnesī divu stundu ilgumā. Konsultāciju kafejnīcu izveide ļāva apzināt labdarības iestādes, NVO partnerus, datu bāzes, mājaslapas un citus resursus, šo informāciju izsūtot arī iedzīvotājiem.
- “Pāri gadījuma robežām” pieeja, ja konsultācijās darbā ar gadījumu vai, strādājot ar gadījuma nespecifiskā darba pieeju, konstatē, ka konkrētā vietā vecākiem ir problēmas ar jauniešiem. Tad nenotiek darbs ar gadījumu, bet veidotas kopējās grupas (kā atbalsta grupas vecākiem), kurās tiek sniegtas konsultācijas, vecāki mācās un atbalsta viens otru, pēc nepieciešamības tiek piesaistīti speciālisti. Strādāts tiek gan ar jauniešiem, gan ar vecākiem.

Kopumā eksperti atzīst, ka sociālās telpas orientācijas modelis Grācā ir devis labus rezultātus, jo atbalstam ir nepieciešams īsāks laiks, lai atrisinātu problēmu; ir kvalitāte; darbs notiek ar prevenciju, kā arī sociālo problēmu ir kļuvis mazāk. NVO, kura sniedz šos pakalpojumus, saņem finansējumu no pašvaldības, sadarbība ir balstīta uz savstarpēju uzticēšanos. Tiek veidota sadarbība starp Grācas pašvaldību un privāto sektoru (NVO, uzņēmēji un citi partneri), jo visi kopīgi ir piedalījušies apmācībās un notiek sanāksmes, lai kopā saprastu, kā šo darbu veikt efektīvāk.

Austrijā notiek diskusija un tiek saņemta kritika par to, ka brīvprātīgais darbs ir cilvēku izmantošana, tāpēc organizācija izceļ tos aspektus un procesus, kuru rezultātā iegūst visas puses:

- bērni saņem atbalstu, bet brīvprātīgie – pateicību un novērtējumu pasākumos par to, ko dara;
- brīvprātīgie ar savu darbu saņem arī tādu kā iekšēju līdzsvaru, papildījumu, ka var sniegt kādam atbalstu un būt noderīgi sabiedrībai;
- visvairāk brīvprātīgie tiek nodarbināti atbalstam mācībās un brīvajā laikā, jo šo funkciju nenodrošina sociālais dienests, un to var darīt bez īpašas iepriekšējas apmācības.

Vienlaikus tiek realizēti arī citi projekti sociālajā telpā, piemēram, darbā ar gadījumu speciālisti piedalās individuālā atbalsta plānošanā, jo zina, kas vajadzīgs ģimenēm ar bērniem, var attīstīt jaunus nepieciešamos projektus un pakalpojumus. Lai saņemtu fiksētu budžetu, biedrības piedalās iepirkumā, un līgums tiek noslēgts uz trīs gadiem.

□ SOCIĀLIE PAKALPOJUMI UN AKTIVIZĒŠANA. Kidričevo pašvaldība un organizācija “Atpakaļ uz zirga”, Slovēnijā.

Kidričevo pašvaldība ir Slovēnijas ziemeļaustrumos, Štīrijas reģionā, ar 66287 iedzīvotājiem, teritoriju 72 km² un ikgadējo pašvaldības budžetu 8,5 miljoni eiro. Pašvaldībai ir viens no augstākākajiem attīstības koeficientiem valstī (27. vieta no 212 pašvaldībām). Kidričevo pašvaldības administrācijā strādā 10 darbinieki, no tiem viens ir atbildīgs par sociālo jomu.

Pašvaldībā īstenots projekts “Nulle oglekļa izmešu”, sekmējot iedzīvotāju izpratni par nepieciešamību pielāgoties klimata pārmaiņām un inovatīvu pieeju dabas resursu stiprināšanai, ar finansējumu gandrīz 60 tūkstošu eiro apjomā. Projekta mērķis bija mudināt vietējos iedzīvotājus, uzņēmumus, asociācijas, lauksaimniekus un galvenokārt fiziskās personas aktīvi piedalīties pakāpeniskā pārejā uz bezoglekļa sabiedrību un tādējādi dot savu ieguldījumu dabas saglabāšanā.

Laikietilpīgākais un nozīmīgākais darbs veikts sabiedrības domāšanas maiņas stimulēšanā, vietējo kopienu rosinot iesaistīties dabas aizsardzības procesā, pielāgoties inovatīvām pārmaiņām.

Projekta ietvaros veikts pētījums par auto koplietošanas attīstības potenciālu teritorijā. Būtiskākās

finanšu investīcijas projekta ietvaros bija elektrokombinētā transportlīdzekļa iegāde, elektroskūtera iegāde un divu elektrovelosipēdu iegāde, nodrošinot arī lietošanas apmācības programmu un elektrotransportlīdzekļu bezmaksas koplietošanas modeļa un noteikumu izveidi atbilstoši vietējās sabiedrības vajadzībām. Izstrādāta arī brīvprātīgo autovadītāju apmācības programma un tiešsaistes lietotne elektrotransportlīdzekļu rezervēšanai. Gada laikā veikta 301 elektriskā furgona noma, no tiem 87 reizes ar brīvprātīgajiem šoferiem, 214 testa braucieni, 60 elektrovelosipēda nomas, 11 elektroskūtera nomas un piesaistīti četri aktīvi brīvprātīgie šoferi, kas palīdz un nodrošina bezmaksas transportu pēc pieprasījuma tiem, kam nepieciešams atbalsts, piemēram, senioriem vai trūcīgajām sabiedrības grupām. Pašvaldības pārstāvji uzsver, ka tās uzdevums ir būt blakus un sadzirdēt iedzīvotājus, saprast viņu problēmas un tās risināt, esot proaktīviem un dodoties pie cilvēkiem.

Pašvaldībā darbojas arī nevalstiskā organizācija “Atpakaļ uz zirga”, kas dibināta 2005. gadā Starosinces ciemā ar mērķi sniegt bērniem un cilvēkiem ar invaliditāti terapiju ar dzīvniekiem. NVO nodarbina sešus darbiniekus, kuriem ir speciālā pedagoga vai sociālā pedagoga specialitāte, un kuri ir apguvuši pusotra gada terapijas mācību programmu. Organizācijā ir arī 26 brīvprātīgie, no kuriem seši strādā konkrētās dienās, 20 pievienojas neregulāri pēc vajadzības dažādās aktivitātēs. Organizācijas galvenās aktivitātes ir nodrošināt izglītību zirgkopības jomā, piedāvājot pusotra gada mācību programmu grāda iegūšanai terapijā ar dzīvniekiem, izveidot un attīstīt piedāvāto terapiju visām potenciālajām klientu mērķa grupām, tai skaitā bērniem, pusaudžiem un pieaugušajiem ar invaliditāti, īstenot individuālas terapijas programmas, jo ar katru ir jāstrādā atšķirīgi, kā arī veikt 6 līdz 8 gadu apmācību zirgiem, kas var sniegt terapiju. Organizācija popularizē terapijas nozari sabiedrībā un vēlas, lai šī terapija tiktu atzīta veselības jomā un iekļauta publiskajā veselības sektorā, veicinot arī sadarbību un pieredzes apmaiņu ar citām iestādēm Slovēnijā un ārvalstīs.

NVO piedāvātās programmas bērniem, pusaudžiem un pieaugušajiem.

- Zirgu palīdzības terapija ar konkrētu individuāli izstrādātu plānu, kas iekļauj jāšanu ar zirgu, saskarsmi, rūpes par dzīvnieku; kas māca “augt kopā ar dzīvnieku” un citas aktivitātes.
- Jāšanas skolas programma, kurā tiek mācītas arī rūpes par dzīvnieku un zirgu kopšana.
- Komandas veidošana un koučings.
- Izglītības un atpūtas programmas skolām un bērnudārziem.
- Studentu prakses, nodrošinot prakses arī ārvalstu studentiem.
- Izglītojošas vizītes dažādām grupām ar mērķi, lai cilvēki saprastu, vai šāda terapija, brīvprātīgais darbs vai amats ir atbilstošs viņiem, vai viņi vēlas ar to nodarboties un ir gatavi to apgūt.
- Vasaras nometnes un ikdienas aktivitātes, veidojot grupas ar dažāda vecuma bērniem, pēc iespējas veicinot daudzveidīgākas grupas un lielākoties iekļaujot arī bērnus ar funkcionāliem traucējumiem, tādā veidā mācot rūpes vienam par otru. Nometnes laikā nedrīkst izmantot tehnoloģijas (telefonus, datorus un citas), un tiek izmantoti pedagoģiskie elementi prasmju un zināšanu attīstībai.
- Ģimenes centra programmas, kuru īstenošanai ir valsts atbalsts.
- Ģimenes teātris, kurā vecāki kopā ar bērniem tiek aicināti iestudēt kādu ģimenes problēmu un to attēlot, pašiem kopīgi veidojot scenāriju un pēc tam demonstrējot. Sākotnēji bija izaicinoši piesaistīt ģimenes, īpaši tēvus, bet pašreiz, apzinoties drošo un nenosodošo vidi, dalība izrādēs ir kļuvusi populāra.
- Lekcijas un darbnīcas vecākiem “Ģimenes izaicinājumi”, ietverot populāras tēmas, kas vecākiem interesē, piemēram, vardarbība internetā.
- Psihosociālās konsultācijas ģimenēm.

☐ **AKTIVIZĒŠANA. Antona Trstenjaka Gerontoloģijas un starppaaudžu attiecību institūts un “Krekovo centrs”, Slovēnijā.**

A. Trstenjaka Gerontoloģijas un starppaaudžu attiecību institūta galvenā misija ir attīstīt darbības modeļus, programmas, rīkus un metodes, kas sekmētu sociālo, mentālo, garīgo un fizisko veselību indivīdiem, grupām un kopienām. Institūts popularizē solidaritātes un kopā būšanas dzīves stilu pašreizējā situācijā, kad dzīvesveids un tradicionālie paradumi mainās, reaģējot uz iedzīvotāju vidējā vecuma pieaugumu un demogrāfisko krīzi, kam atšķirībā no ekoloģiskās un klimata krīzes nav pievērsta pietiekama uzmanība. Kā norāda institūta pētniece – demogrāfijas krīze rada arī ekonomisko krīzi, jo pasaule šobrīd noveco un dzimstības koeficients ir pārāk zems, lai novecojusī sabiedrības daļa dabiski

atjaunos. Tādējādi strauji pieaug to vecās paaudzes cilvēku īpatsvars, kuriem nepieciešama pastāvīga aprūpe un kopšana, ģimenēm kļūst arvien grūtāk aprūpēt savus rīcībnespējīgos vecākus vai vecvecākus. Reaģējot uz šiem izaicinājumiem, institūtā ir definētas trīs galvenās darbības jomas:

- gerontoloģija un labas paaudžu attiecības;
- humānistiskā psiholoģija, logoterapija un profilaktiskā antropohigiēna;
- darbs ar cilvēkiem, kuriem ir atkarības.

Institūts izstrādājis vairāk nekā 20 programmas un kompleksu to ieviešanas modeli vietējās kopienās, pārklājot visus Slovēnijas reģionus, kā arī cieši sadarbojas ar līdzīgām nevalstiskām un universitāšu institūcijām dažādās valstīs (piemēram, Vācijā, Itālijā, Austrijā, Spānijā, Horvātijā). Galvenās īstenotās aktivitātes aptver veselīgas un atbilstošas kvalitātes novecošanas, starppaaudžu attiecību, ģimenes atbalsta un sadarbības, motivācijas un dzīves jēgas jautājumus, metodikas attīstību grupu darbam un darbam ar kopienu.

Slovēnijā ir visvairāk aprūpes namu uz iedzīvotāju skaitu Eiropas Savienībā, vienlaikus 95% senioru vēlētos aprūpi mājās, ko nav iespējams nodrošināt. Slovēnijā 4% senioru ir nepieciešama ilgtermiņa aprūpe, bet 1% saņem aprūpi mājās. Slovēnijā ir divu veidu atbildība par ilgstošo aprūpi: ilgtermiņa aprūpes nodrošināšana ir valsts atbildība, bet papildu vajadzību izzināšanā tiek iesaistītas pašvaldības un vietējās kopienas, kas ir vistuvāk cilvēkiem un vislabāk zina viņu vajadzības. Pētniece gan norāda, ka daudzviet pašvaldībām pietrūkst kompetenču un zināšanu, kā praktiski strādāt ar senioriem kopienās. Liels izaicinājums ir senioru vientulība, ne tikai dzīvojot vienam, bet dzīvojot arī ģimenē starp vairākām paaudzēm. Institūts veica padziļinātu izpēti, kā pašvaldības un kopienas strādā un risina senioru vientulības jautājumus, identificējot, ka viena no biežākajām praksēm ir dažādu pasākumu organizēšana, bet uz tiem pārsvarā ierodas vieni un tie paši seniori, turklāt, arī daudzkārt apmeklējot šos pasākumus, viņi vienalga jūtas vientuļi. Kā nozīmīgākos izaicinājumus, kas saistīti ar ilgtermiņa aprūpi, pētniece min šādus aspektus:

- nesakārtotā likumdošana, kas saistīta ar ilgstošo aprūpi;
- vidējā paaudze ir pakļauta stresam un sabiedrības spiedienam, jo viņiem ir jārūpējas gan par saviem bērniem, gan saviem vecākiem;
- plaša starp paaudzēm – jaunie dzīvo atsevišķi no vecākiem un vecvecākiem, neveidojot ģimenes mājās vairāku paaudžu kopā dzīvošanu, kur vēsturiski jaunākie rūpējās par vecākiem ģimenes locekļiem.

Institūta sauklis šim darbam ir: “Nevis senioriem, bet kopā ar senioriem!” Makro un mezo līmenī institūts īsteno trīs risinājuma modeļus, lai risinātu vientulības problēmu senioriem.

1. Treniņi brīvprātīgajiem grupās no 5 līdz 12 personām darbam ar senioriem vietējā kopienā. Uzsākot treniņu īstenošanu konkrētajā pašvaldībā, tiek identificētas senioru grupas un brīvprātīgie un uzsākts darbs, tiekoties ar senioriem katru nedēļu. Brīvprātīgā darba veikšanai tiek aicināti pievienoties dažādu profilu cilvēki – gan bez pamatskolas izglītības, gan profesori, gan sabiedrībā pazīstamas personības. Treniņi brīvprātīgajiem notiek vietējā mērogā, ir ikgadēji un padziļināti, ietver dažādu prasmju un zināšanu apguvi, piemēram, par grupas organizēšanu, specifisko darbu ar senioriem un citas. Šī treniņu programma ir saņēmusi valsts budžeta finansējumu īstenošanai septiņu gadu ilgumā.
2. Apmācības aprūpētājiem ģimenē, strādājot ar specifiskām tēmām, piemēram, aprūpes taktiskie elementi, zināšanas, kā strādāt un runāt ar cilvēkiem, kuriem ir demence, un citām. Mācībās ir gan praktiskā daļa, ko pasniedz eksperti, gan paši mācību dalībnieki dalās savā pieredzē. Ar personām, kas paši veic aprūpi ģimenē, strādā ne tikai pašvaldību un kopienu līmenī, bet arī notiek apvienošanās nacionālajā līmenī.
3. Senioriem draudzīgas kopienas veidošana, iesaistot plašāku vietējo iesaistīto organizāciju un iedzīvotāju tiklu. Demogrāfijas izaicinājumu risināšanai tiek veidota sadarbība starp pašvaldībām, nevalstiskajām organizācijām, senioriem, sociālo pakalpojumu sniedzējiem un veselības aprūpē nodarbinātajiem.

Kopš 2018. gada marta Antona Trstenjaka Gerontoloģijas un paaudžu līdzāspastāvēšanas institūts kopā ar Komenda paaudžu centra institūtu īsteno Krekovas vietējā centra projektu “Krekovas sirds” Ļubļanas ziemeļrietumu pilsētas reģionā ar mērķi palielināt visu iedzīvotāju sociālo iekļaušanos vietējā vidē, veicināt paaudžu sadarbību un kvalitatīvu aktīvu novecošanu, kā arī lielāku vecāka gadagājuma cilvēku, jauniešu, sieviešu un citu mazaizsargāto grupu iekļaušanu. Krekovas vietējais centrs atrodas ēkā, ko 2008. gadā iegādājusies institūta vadītāja ar sākotnējo mērķi veidot grupu dzīvokļu māju un kopienas

centru, ēkas pielāgošanai piesaistot arhitektu, kas specializējies ēku pielāgošanā sociālo pakalpojumu sniegšanai. 10 gadu laikā ēka atjaunota, pārņemot dažādu valstu labās prakses, un no LEADER programmas finansējuma iegādājoties sadzīvē nepieciešamās lietas (skapjus, plīti, galda piederumus un citas), kā arī divus gadus algojot darbiniekus. Šobrīd centram nav nodrošināta finansējuma, tādēļ tiek veikts personiskais ieguldījums; starp institūtu un institūciju, kas nodrošina sociālos pakalpojumus, ir savstarpēja atbildība, radošums un sadarbība, kopīgi nodrošinot četras programmas: senioriem, ģimenes aprūpētājiem, ģimenēm un starppaaudžu sadarbībai, kā arī sadarbībai starp apkārtējo teritoriju un vietējo kopienu.

Veco ļaužu dienas aprūpe centrā notiek darbdienās no 9:00 līdz 15:00 katru darba dienu, kad seniori gatavo ēdienu un veic dažādus ikdienas rutīnas darbus savai pašaprūpei, piemēram, spēlē spēles, lasa, vingro, kā arī notiek radošās darbnīcas, kurās piedalās brīvprātīgie. Dienas centrs nav reģistrēts kā aprūpes centrs, tādēļ šeit neuzņem personas ar smagu demenci. Centra darbības nodrošināšanai nepieciešams viens vai divi darbinieki. Centrā notiek brīvprātīgo apmācības un pieejama simulācijas istaba, kur apgūtās zināšanas senioru aprūpē tiek izmēģinātas praksē. Centrā notiek arī ģimeņu un starppaaudžu aktivitātes, ko nodrošina brīvprātīgie sadarbībā ar jauniešu centru, skolu un pirmskolas izglītības iestādēm. Viens no interesantākajiem pasākumiem, kurš šobrīd ir pārtapis par pakalpojumu, ir vecmāmiņu pakalpojums – aukles pakalpojums, veicot neregulāru bērnu pieskatīšanu mājās, ko veic jaunākie pensionāri. Centrā tiek nodrošināts arī bezmaksas transporta pakalpojums senioriem, kuri dažādu iemeslu dēļ nevar paši tikt pie ārsta, pasta, veikala un citām nepieciešamajām lietām. Centra darbinieki iniciē arī saliedēšanās aktivitātes ar kaimiņiem, tuvākās apkaimes bērniem un citiem. Ēkā ir deviņi dzīvokļi, kuri piemēroti senioriem, un divi dzīvokļi ģimenēm, jo daudzi meklē dzīvesvietas un institūts izstrādājis kritērijus, pēc kuriem tiek atlasītas personas un ģimenes, kuras šeit dzīvos.

☐ **SOCIĀLĀ UZŅĒMĒJDARBĪBA. Saimniecība “Slavec” Knežakā, Slovēnijā.**

Sociālais uzņēmums – lauksaimniecības uzņēmums, kas nodarbojas ar primāro lauksaimniecību un pārstrādi, rada papildu pievienoto vērtību. Uz sākt un attīstīt uzņēmējdarbību vietējā kopienā neesot bijis vienkārši, jo, lai arī saimnieks ir vietējais, vietējā kopiena ir konservatīva, tāpēc jauna apbūve un aktīva saimniekošana radīja bažas un neizpratni kaimiņiem par ikdienas ierastās dzīves kārtības izmaiņām. Pašreiz apkaime tiek attīsta, radot jaunas darba vietas, piesaistot tūristus un ieguldījumu infrastruktūrā.

Fermeris un uzņēmējs Gregors Slavecs 2021. gadā ir saņēmis Eiropas jauno lauksaimnieku balvu par labāko projektu lauku teritorijas labiekārtošanā. Balva tiek piešķirta ilgtspējīgiem un inovatīviem risinājumiem un praksei, kas reaģē uz izaicinājumiem, ar kuriem saskaras lauksaimniecības nozare. Tiek novērtētas novatoriskas pieejas.

Uzņēmuma mērķis ir sekmēt kvalitatīvas vietējās pārtikas pieejamību vietējai kopienai, nodrošināt izglītojošo funkciju, kā arī spēcīnāt kopienas sociālo kapitālu, nodrošinot darbavietas mazaizsargāto grupu pārstāvjiem.

Kas saimniecībā atrodas un tika iepazīts?

- Izglītības māja, kurā bērni un jaunieši praktiskā veidā, izmantojot gan lauksaimniecības inventāru, gan arī speciālos dravnieku kostīmus, var iepazīt un izmēģināt lauku darbus. Sezonas laikā saimniecībā ik nedēļu viesojas vairākas grupas līdz 25 cilvēkiem. Nākotnē plānots paplašināt izglītības piedāvājumu un izveidot naktsmītnes.
- Bišu stropi un unikāli veidota paraugdemonstrējumu ēka, kur drošā veidā, aiz stikla, var vērot dravnieka darbu ar bitēm un medus ieguvu.
- Veikaliņš un ražotne, kurā tiek pārdota gan saimniecībā izaudzētā un saražotā produkcija: medus, kazas piena produkti – piemēram, saldējums un siers, gaļas izstrādājumi, makaroni un citi, gan arī citu vietējo ražotāju produkcija. Uzņēmums sezonālajos darbos, piemēram, pakošanas darbā, nodarbina cilvēkus ar invaliditāti.

Uzņēmuma mājaslapa: <https://www.kmetija-slavec.si/>

☐ **SOCIĀLĀ DARBA KOPIENĀ TĪKLS. Daudzveidīgas iesaistītās puses, pakalpojumi, aktivizēšana un darbs ar mērķgrupām Nova Goricā, Slovēnijā.**

Nova Goricas reģiona sociālā un kopienu darba nodrošināšanā iesaistītās personas un organizācijas – dažādu biedrību pārstāvji, pašvaldības vadība, sociālais dienests, nodarbinātības dienests, muzejs un mūzikas iestādes.

Pašvaldības sociālais dienests nodrošina pakalpojumus visām mazaizsargātajām grupām, vēršot uzmanību uz jauniem gadījumiem un iekļaujot dažādas izstrādātās programmas – daļā finansiālā

atbildība ir dalīta starp valsti un pašvaldību, citās pakalpojumi tiek apmaksāti no veselības apdrošināšanas vai pensiju apdrošināšanas budžeta, citviet finansējums tiek nodrošināts dalīti starp publisko un privāto sektoru, kā arī ir sociālie pakalpojumi, kur izmaksas sedz NVO, pašas ģimenes vai brīvprātīgie. Slovēnijā ir 16 sociālo pakalpojumu centri septiņās pilsētās, 59 valsts veidotas senioru mājas, 24 sociālā darba centri, pieci attīstības centri bērniem, kā arī krīzes centrs vardarbībai pakļautām sievietēm.

Nova Goricā ir 30 sociālie darbinieki un 12 automašīnas aprūpei mājās nodrošināšanai; 80% samaksa tiek nodrošināta no pašvaldības un 20% no personas (2023. gadā – 5 eiro dienā). Ja senioram ir nepieciešama aprūpe sociālajā aprūpes centrā, bet nav līdzekļu, var tik izskatīta iespēja, ka seniora privātīpašums ir kā garantija samaksai par pakalpojumu – pašvaldība pārņem un pārdod īpašumu, lai varētu norēķināties par pakalpojuma izmaksu starpību. Pašvaldība sedz arī apbedīšanu senioriem bez piederīgajiem vai tiem, kuri nespēj finansēt bērnu izdevumus, kā arī sedz to sociālo dzīvokļu izdevumus, par kuru vajadzību lemj sociālais darbinieks. Pašvaldība izmaksā vienreizēju piedzimšanas pabalstu 500,00 eiro, ja pašvaldībā ir deklarēts viens no vecākiem un tā ir bērna deklarētā dzīvesvieta, bet ikmēneša pabalsts ir 180,00 eiro. No pašvaldības budžeta tiek apmaksāta arī ēdināšana skolā un mācību līdzekļu iegāde. Daudzbērnu ģimenēm ir bezmaksas ēdināšana, bet vientuļām personām no 65 gadiem tiek nodrošināts bezmaksas transports – piemēram, nokļūšanai pie ārsta –, ko nodrošina brīvprātīgie, pašvaldībai sedzot degvielas izdevumus.

Būtisks aspekts sociālā darba un jo sevišķi sociālā darba kopienā nodrošināšanai ir pašvaldības sadarbība ar nevalstiskām organizācijām, īpaši darbā ar cilvēkiem ar invaliditāti, humanitārās un sociālās telpas veidošanai un darbam ar kopienām. Pašvaldībai ir sadarbība ar Sarkano Krustu, kopīgi veidojot gada plānu sadarbībai sociālās labklājības veidošanā, piemēram tiek īstenotas asinsdonoru dienas, pirmās palīdzības kursi, pārpalikušā ēdiena no kafejnīcām nodošana trūcīgajām personām, nometņu organizēšana vasaras un ziemas brīvlaikos skolēniem no mazaizsargātām grupām, psihologa pakalpojumu nodrošināšana dabas katastrofās cietušajiem un citas aktivitātes.

Nova Goricas pašvaldībā tiek veidota izpratne par ārstēšanos, slimībām un sociālajām problēmām, kam pašvaldība piešķir finansējumu NVO. Pašvaldībā ir ļoti attīstīta darbošanās NVO biedrībās, un 2021. gadā Nova Goricas pilsēta atzīta par labāko brīvprātīgā darba nodrošināšanā.

Nodarbinātības aģentūra (NVA) īpaši strādā ar riska grupām, pārraugot, vai personai ir kādas īpašas vajadzības. Piemēram, ja personai ir veselības problēmas, kuras traucē strādāt, tad NVA administrē veselības uzlabošanas programmas, tiek nodrošināti kursi un nodarbības, kā arī darba prakses lauku teritorijās. Atbalsts un pabalsti tiek piešķirti arī ārzemniekiem, mūžizglītība un karjeras konsultācijas bezdarbniekiem. Subsidētās darba vietas tiek apmaksātas 25 mēnešus: ja tehnoloģisko pārmaiņu dēļ tiek zaudēts darbs, tad no NVA var saņemt pabalstu. Lai personas ar invaliditāti varētu iekļauties darba tirgū, īpaši tiek veidotas palīdzības programmas, piesaistot psihologus un rehabilitācijas komisiju. NVA strādā ar darba devējiem, lai tie spētu pieņemt darbā personas ar invaliditāti, divus gadus pastāvīgi uzraugot, kā personai veicas ar darbu, un veicot novērtējumus par darbaspēju, kur 90% tiek atzīts kā atbilstoši. Ja darbspēja ir no 30% līdz 70%, NVA kopā ar darba devēju nodrošina mentoru un aktualizē pasākumus drošas darba vides izveidei, ko līdzfinansē NVA. Ja darbspēja ir zem 30%, tad tiek pieņemts lēmums, ka persona nav darbspējīga. Uzņēmumiem, kuros 20% darbinieku ir personas ar invaliditāti, tiek piešķirtas nodokļu atlaides.

Arī **kultūras piedāvājums pašvaldībā** tiek pielāgots dažādām auditorijām, piemēram, Goriški muzejā izveidota izstāde ar apskates objektiem vājredzīgām un neredzīgām personām – taustāmas gleznas, pilsētas pieminēkļa makets, lai to var aptaustīt un sajust neredzīgas un vājredzīgas personas, izveidota vides pieejamība un sadarbībā ar studentiem tiek veidots projekts “*Feel Nova Gorica*”, kura laikā tiek veidots pilsētas makets no Lego klucīšiem. Tas tiks izrādīts arī 2025. gadā, kad Nova Gorica būs Eiropas kultūras galvaspilsēta.

Viena no pašvaldības sadarbības organizācijām ir “**Lion Club**” organizācija, kas pārstāvēta visos kontinentos, bet Slovēnijā ir 57 klubi ar 1430 biedriem (Latvijā ir septiņi klubi ar aptuveni 80 biedriem). “*Lion Club*” īsteno programmas saistībā ar badu, vides jautājumiem, diabētu, vēzi bērniem un redzi, īstenojot dažādus projektus.

- Tematiskas iniciatīvas kādas mērķgrupas sociālā slāņa dzīves uzlabošanai, piemēram, slēpošana vājredzīgajiem, olīvu vākšana, gleznošana un citas.

- Ēdiena pieejamības sekmēšana, pārtikas preces, kurām beidzas termiņš, līdz nākamās dienas pulksten 12 veikalos izdalot maznodrošinātām personām. 10 gadu laikā iesaistīto veikalu skaits palielinājies no viena līdz 120 veikaliem.
- Miera plakātu iniciatīva.
- Pavasara labdarības skrējiens ar mērķi vājredzīgo un neredzīgo personu dzīves uzlabošanai. Skrējiena dienā ir iespēja iejusties, kā redz un sajūt pasauli vājredzīgas personas.
- Sirds diena, kas tiek īstenota sadarbībā ar veikaliem un pašvaldību. Dažādās vietās ir izvietoti defibrilatori un instrukcijas, kā rīkoties kritiskās sirds apstāšanās situācijās. Notiek regulāras akcijas, kā darboties ar defibrilatoru, kā arī tiek plānots uzsākt skolās šādu mācību programmu.
- Jauniešu programma ar daudzveidīgām aktivitātēm.
- Dažādas citas iniciatīvas.

Sočas apgabala attīstības centrs ir veidots 1999. gadā Piejūras Ziemeļu apgabalā, kas aptver 118 000 iedzīvotājus. Centrā strādā 24 darbinieki un ir četras programmas: pieaugušo bezmaksas mūžizglītības programma, konsultāciju centrs, ieverot formālo un neformālo izglītību, starppaaudžu centrs, kā arī centrs pašvadītai mācīšanās norisei ar mentoriem, īpaši digitālo prasmju apguvei. Neformālās mācības ietver slovēņu un svešvalodu kursus, digitālos kursus, kā arī dažādas tematiskās mācības.

Centrs ir izstrādājis un īsteno studēšanas aplū programmu vājredzīgajiem, attīstot arī digitālo lasītprasmi – pirmajā posmā strādājot ar taktilām pašu radītām bildēm, kas ir ne tikai aptaustāmas, bet arī apskatāmas ar speciālām brillēm, un tiek izveidota izstāde. Otrajā posmā tiek testēta vides objektu pieejamība vājredzīgiem cilvēkiem, gan pārvietojoties ar autobusiem, gan izzinot pieturu un dažādu objektu atrašanās vietas un nokļūšanas iespējas līdz tiem, gan pētot informāciju par objektu atrašanās vietu. Tāpat ir programma arī neredzīgajiem, attīstot nepieciešamās prasmes, kas vienlaikus ļauj izzināt arī dažādus talantus.

Zavod Dostop pieejamības veicināšanas institūts strādā nacionālā un vietējā mērogā, nodrošinot mācības inženieriem, piemēram, par norādēm, kuras būtu vērstas uz iedzīvotāju vajadzībām, par medijiem un digitālo vidi. Institūts rūpējas, lai cilvēkam netiktu liegta iespēja saņemt pakalpojumu (ar bērnu ratiņiem, ar kruķiem, ar ratinķrēslu, neredzīgām personām) ierobežojošas infrastruktūras dēļ – rampas, lifti, durvis, sliekšņi, norādes un citi. Institūts darbojas pēc Zviedrijā izveidotās standarta kopas personām ar invaliditāti *Agenda 2022*, aptverot trīs aspektus: informāciju, pieejamību un pakalpojumu raksturu. Arhitekti, NVO, pašvaldības darbinieki un citi izstrādā stratēģiskos plānus kopā ar personām ar kustību traucējumiem. Mājaslapa: www.dostop.org/andreja.albreht@dostop.org/

Pašvaldībā tiek nodrošināta arī vājredzīgo un neredzīgo personu rehabilitācija, nodrošinot sertificētu programmu un palīdzību cilvēkiem dzīvesvietā, ko veic **Vājredzīgo un neredzīgo asociācija Nova Gorica** ar 240 biedriem. Pakalpojums tiek sniegts arī tiem, kuriem ir prognozēts redzes zudums. Daudzkārt personas, kuras saņem šo pakalpojumu, atrisina sociālās problēmas, tāpēc organizācija, kas sniedz šo pakalpojumu, sadarbojas ar sociālo dienestu, veselības apdrošināšanu, nodarbinātības dienestu, optiķiem un palīdz personām ar praktiskām lietām, mācot tās izmantot. Tiek izmantotas jaunās tehnoloģijas, veikta drošas vides un ceļa apmācība, vides praktiskā izpēte; personas ar pasliktinātu redzi tiek stimulētas iesaistīties sabiedrībā.

Datorspeciālists apmāca ne tikai vājredzīgas personas, bet arī nedzirdīgas personas, personas ar kustību traucējumiem un seniorus, kā arī pielāgo iekārtas, lai persona var izmantot tās savā labā. Datorspeciālists strādā, lai lietotnes, kuras nav piemērotas vājredzīgām personām, tiktu pielāgotas nepieciešamajai mērķa grupai. Tiflopedagogs māca ne tikai Braila rakstu, bet arī, kā izmantot balto spieķi, kā apgūt dzīvesvietu. Galvenais mērķis ir sekmēt rezultātu – patstāvīgu dzīvi. Speciālisti veic darbu ar personām individuāli, kā arī apmācot citas personas komunicēt ar vājredzīgām personām. Ja persona zaudē redzi, ārsti uzreiz sazinās ar šo organizāciju, lai jau nākamajā dienā varētu tikt pie tiflopedagoga. Iekārtu izmaksām 85% finansē no valsts, veselības aprūpes fonda un invaliditātes apdrošināšanas.

Organizācija īsteno speciālu programmu, kurā sadarbojas ar pašvaldības policiju, lai nodrošinātu drošu pārvietošanos pilsētā vājredzīgām, neredzīgām un nedzirdīgām personām. Biedrības biedri tiek apmācīti, kā rīkoties ar defibrilatoru. Sadarbībā ar ugunsdzēsējiem apmāca rīkoties ar ugunsdzēsamo aparātu un iepazīstina ar rīcības plānu kritiskām situācijām. Biedrība sadarbojas arī ar vīna darbnīcu, un ir izveidots uzraksts uz etiķetes Braila rakstā, kā arī tiek veidotas pilsētas pastkartes, kur ir uzraksti Braila rakstā.